

תוכנית לימוד לסמיכה לרבנות ללא היתר הוראה

”מורנו” להחזיר עטרה ליושנה

סמיכה לרבנות ללא היתר הוראה

Dedicated in honor of

Jacqueline and Chaim Maltz

by their loving children Michael and Rivka Reena Maltz

מכון גבוה
ללימודי היהדות
ירושלים

12998

Principles of the Prohibition of Benefitting From *Melacha* Performed by a Non-Jew

Defining ‘Benefit’

Shiur number 3

As we learned in the previous Shiur, Chazal forbade benefiting from *Melacha* performed by a non-Jew, on behalf of a Jew, on Shabbat. This definition of the prohibition excludes the following two circumstances: a) *Melacha* the non-Jew has not performed on a Jew’s behalf, and b) the Jew does not benefit from the *Melacha*.

In the previous Shiur we defined when *Melacha* is halakhically considered “on the Jew’s behalf”. In this Shiur we will define what is halakhically considered “benefit” from a *Melacha*.

Before that, we will ask the following question: if a non-Jew performs a *Melacha* that will benefit the Jew, to what extent is the Jew required to avoid this benefit? On the other hand, may a Jew sit idly while the non-Jew creates such benefits for him?

Next, we will analyze the concept of ‘benefit’, by considering the following situations:

- a) The non-Jew performs *Melacha* that increases the Jew’s benefit in a situation where the Jew would have otherwise been able to attain the same benefit to a lesser degree himself, or with more discomfort and difficulty.
- b) The non-Jew could have done the same action without violating a *Melacha*, but he chooses to do it with a *Melacha* (for example, he could have washed dishes by hand, but chose to use the dishwasher instead).
- c) The *Melacha* the non-Jew performs merely adds to an existing condition (for example, there was some light in the room, and he lit additional lights).
- d) The *Melacha* performed by the non-Jew merely removes something that is bothersome (such as turning off a light when one would prefer darkness anyway, or turning off the air conditioner when it is too cold).

חובת מחאה בנכרי העושה מלאכה עבור ישראל

In the previous shiur, we discussed the following Mishna:

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק טז הלכה ט

מתניי. עבויים שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור

The Yerushalmi quotes an important statement of Rabbi Yonah:

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק טז הלכה ט

אמר רבי יעקב בר אחא הדא אמרה (זהו שאמרנו) לצורכו ולצורך ישראל אסור. אמר רבי יונה שנייא היא (שונה המקרה הזה) שאין מטריחין על האדם לצאת מביתו.

Rabbi Yonah states that although it is forbidden to benefit from *Melacha* performed by a non-Jew on Shabbat, if the non-Jew lights a light in a Jew’s house, we would not force the Jew to leave. The Tur quotes this:

איתא בירושלמי שאם העכו"ם הדליק מדעתו בבית ישראל שאין מטריחין אותו לצאת משם.

Rabbi Yonah's ruling is based on the idea that the prohibition against benefitting from a non-Jew's *Melacha* does not apply when the implications are so severe. Does this mean that the Jew may freely benefit from the *Melacha* of a non-Jew in such a situation? The Colbo writes:

ספר כלבו סימן לא

אומר הר"ם שצריך אדם למחות לעבדו או לשפחתו גויה שלא להדליק בשבילו את הנר, ואם ידליקו אסור ליהנות בו כדאיתא פרק כל כתבי נכרי שהדליק וכו', ור"ף ז"ל כתב, מיהו בירושלמי שאין מטריחין אותו לצאת מביתו אם הדליק העכו"ם מדעתו בשביל ישראל, ואם תרצה השפחה לרבות שמן בנר בליל שבת יכול הישראל למחות בידה.

On the one hand, one is not expected to leave his home so as not to enjoy this benefit. On the other hand, the Jew has a responsibility to try to prevent the non-Jew from lighting the light in the first place.

The Colbo's statement was accepted as Halakha by the Shulchan Aruch, the Rema, and commentaries:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנב סע' ב

ואם ראוהו עושה מלאכתו בשבת ... צריך לומר שלא יעשה בה בשבת.

רמ"א על השולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעו סע' א

מיהו אם עשה אינו יהודי צדיק ישראל, מדעתו, אין הישראל צריך ללאת אף על פי שנהגה מן הנר או מן המדורה.

מגן אברהם סימן רעו ס"ק ה

והוא הדין שאין צריך להפוך פניו, אלא אם כן שרוצה לעשות מדת חסידות, רק שאסור להשתמש לאורו.

The Pri Megadim adds an important condition:

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן רעו ס"ק ה

ולשמש [להשתמש] לאורו אסור, דעכו"ם שהדליק ודעתו בשביל ישראל אסור לכל, רק שאין מטריחין לצאת.

The Pri Megadim points out that so far, the discussion has focused on whether one must leave his home in order to avoid the benefit of the light. This in no way permits him to *actively* use or benefit from the light!

The Shmirat Shabbat Ke'Hilkhata sums the Halakha up:

שמירת שבת כהלכתה (מהדורה תשל"ט) פרק ל סעיף לח

- א. אם היהודי ציווה את הנכרי להדליק – כי אז חמור איסור הנאה מהאור שהנכרי הדליק, עד כדי כך שחייבים לצאת מהמקום שבו הדליק הנכרי, כדי לא ליהנות ממלאכתו.
- ב. אם היהודי רואה שהנכרי רוצה להדליק אור בשבילו על דעת עצמו, בלי שציווה אותו, הרי הוא חייב למחות בידו, ואפילו חייב לגרשו מן הבית. לא מיחה בידו, כי אז אמנם אין הוא חייב לצאת ממקומו, ואף מותר לו ליהנות מן האור כל הנאה שיכול היה ליהנות גם בלי האור שהנכרי הדליק ... אבל כל הנאה שבלי האור הזה לא היה יכול ליהנות, כגון קריאה או אכילה – אסורה.
- ג. אם הדליק הנכרי בעל כרחו של היהודי, ועל אף מחאתו, כי אז מותר ליהנות מהאור כל הנאה שהיא.

In summary:

As we saw in the previous Shiur, the Mishna rules that a Jew may not benefit from *Melacha* performed by a non-Jew for the Jew's benefit.

Rabbi Yonah in the Yerushalmi says that this does not mean that a Jew must leave his home in order to avoid enjoying those benefits. The Tur quotes this as Halakha.

The Colbo explains that the idea behind this leniency is that it cannot be that a person will be obligated to leave his home when he cannot prevent the non-Jew's actions. This, in turn, implies that the Jew may not passively allow the non-Jew to perform the *Melacha* – rather, if possible, he is required to insist that the non-Jew does *not* perform the *Melacha*.

The Shemirat Shabbat Ke'Hilkhata sums this up, differentiating between three situations:

1. If the Jew requested the *Melacha* to be performed, he may not benefit from the *Melacha*, to the extent that he may have to leave his home to avoid that benefit.

2. If the non-Jew performs the *Melacha* for the Jew of his own volition, the Jew is required to protest the act. If he remained passive, he is not required to leave his home, but he may not actively benefit from the *Melacha*.
3. If the Jew protested the non-Jew's actions but the non-Jew performed the *Melacha* despite this protest, the Jew may use and benefit from the *Melacha*.

האם יש איסור הנאה במצב שהנאה נגישה לישראל גם בלי מעשה הנכרי?

Rabenu Tam's stipulation – if the benefit is attainable without the non-Jew's Melacha

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכב עמוד א

מילא מים להשקות בהמתו - משקה אחריו ישראל, ואם בשביל ישראל - אסור.

The Mishna says that the Jew's cattle may not drink water drawn by a non-Jew on Shabbat (if drawing the water required a *Melacha*). Why did the Tanna choose the example of water for cattle, rather than for people? Rabbenu Tam points out a possible difference between water for animals and for people:

תוספות מסכת שבת דף קכב עמוד א ד"ה משקה

אומר ר"ת מדנקט "בהמתו" ולא נקט "מילא מים לעצמו" – (משמע) דווקא להשקות בהמתו אסור, משום שלא היה יכול להביאה (את הבהמה) לתוך הבור. אבל הוא עצמו שרי, דמטפס ועולה מטפס ויורד. וכיון שיכול ליכנס לתוך הבור ולשתות – לא אסרו לו בשביל שמילא אותם נכרי.

Drinking water directly from a well is rather inconvenient, but it is theoretically possible. The Jew could have theoretically drunk the water without the non-Jew's help, so this help does not make this water prohibited when drawn by a non-Jew. In contrast, if the Jew wants to give water to animals who are physically unable to climb in to the well, and the water cannot be drawn without violating a *Melacha*, the Jew may not give them water drawn by a non-Jew for the animals' use. Rabbenu Tam shows that the Tanna's example teaches us an important principle: the prohibition of benefitting from a *Melacha* performed by a non-Jew only applies if the Jew has no physical or Halakhic method of attaining that specific benefit (even if that method would be less convenient and more difficult).

Qualifying Rabenu Tam's Kula – only if the exact benefit may be achieved

❖ **הרחבות – אם מותר ליהנות ממעשה נכרי כשאפשר להשיג את התוצאה בדרך אחרת, מדוע נאסר להאכיל את בהמתו מהעשבים שתלש הנכרי?**

The Rosh questions Rabenu Tam's principle:

רא"ש מסכת שבת פרק טז סימן יב

קשה מנר הדלוק במסיבה דאסרינן ברוב ישראל אטו אם היה נר דלוק במקום אחר בבית כיון דישראל היה יכול לילך ולהשתמש לאור אותו הנר שמותר להשתמש לאור נר זה, והא לא מסתבר כלל.

The Beraita says that a Jew may not benefit from light lit by the non-Jew. According to Rabbenu Tam's principle, if there is any light the Jew can use, would he be permitted to use any other light that was lit?

We can ask further – according to Rabbenu Tam, if a Jew has water that he could give to his animals instead, may he then benefit from the water that the non-Jew draws for the Jew's animals?

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכה סעיף קטן כד

כתב העולת שבת: לפי ר"ת אם יש נהר תוך התחום, אף אם הביא העכו"ם מים מבור שהוא רשות היחיד לרשות הרבים (איסור דאורייתא) מותר (ליהודי) להשקות בהמתו (ממים אלה), משום דהא אי בעי היה משקה אותה מהנהר, וראיתו מהרא"ש ע"ש.

The Olat Shabbat concludes from the Rosh that the Rosh and others understand Rabbenu Tam's principle's thus: if one has a permissible way of accessing water to give to one's animals, then he may use the water drawn by the non-Jew. The Magen Avraham disagrees with this understanding of the Rosh:

ולי נראה דזה לכולי עלמא אסור, דאטו עכו"ם שהביא פירות מחוץ לתחום ויש לישראל פירות כיוצא בהם יהא מותר לאוכלן? וראיתו מהרא"ש אינה כלום, דהא סיים הרא"ש "והא לא מסתבר כלל", משמע דאף רבינו תם מודה בזה דאסור, וכן מפורש בר"ן ובמאור ובמ"מ.

The Magen Avraham explains that the Rosh does not mean to say that Rabbenu Tam is lenient whenever there is a permissible way to receive the same benefit, but rather, he holds that the Rosh is questioning the following principle: if you are willing to permit benefiting from drawn water because other permissible water is available, then when does this logic stop applying? Isn't there always other water available, or more light in a different place, etc. etc.? If this holds true, then why would it ever be forbidden to benefit, given that one almost always has an alternative way of benefitting?

It appears that the Poskim interpret the Rosh's words "לא מסתבר" differently. Does the Rosh mean – this is what Rabbenu Tam meant and it is not reasonable, OR, that this is an ad absurdum argument against Rabbenu Tam?

Most Poskim define the principle more narrowly –

פרי מגדים אשל אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכה סעיף קטן כז

ור"ת מחלק בין היה יכול להשתמש באותם מים עצמן או לאו, וכן פירות השכיחים בעיר והביא עכו"ם לצורך ישראל למכור לו אסור

The Pri Megadim understands that Rabbenu Tam's principle only permits use of the water if the *exact same water* is accessible without *Melacha*. However, access to *other* water won't permit use of the water brought by the non-Jew. Similarly, regard light, if one could have read in *the room*, then one may benefit from the additional light lit by a non-Jew in *the same room*. However, if there was no light in the room before the non-Jew lit the light, then one may not benefit from the light in this room, even though there was light in a different room.

The opposing opinion

Most of the Rishonim disagree with Rabbenu Tam. As we saw, the Rosh (according to the Magen Avraham) writes that his position is unreasonable. Ri suggests a different reason for the Tanna's choice of example, rejecting Rabbenu Tam's proof from the Mishna about drawing water for one's animal:

תוספות מסכת שבת דף קכב עמוד א ד"ה משקה

ור"י אומר דהוא הדין לישראל עצמו אסור, והאי דנקט בהמתו, לאשמעינן רבותא, דלא גזרינן דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל, שבהמה רגילה לשתות הרבה, אבל ישראל עצמו – פשיטא דשותה אחריו, דליכא למיחש כולי האי דילמא אתי לאפושי, דבדלייה אחת מושך הרבה לצורכו ולצורך ישראל. ולפי זה, אם נמשכו המים לצורך ישראל זה – אסור

Rabbenu Tam argues that the Tanna uses the example of water drawn for animals (rather than for people) to teach us the principle that the water can only be used if it can be attained through other, halakhic means. Ri disagrees and explains that this example is used for a different reason: that because animals drink more, the non-Jew may choose to bring larger amounts of water, and this teaches us a leniency: that we do not need to be concerned that the non-Jew will bring additional water.

This alternative explanation for the Tanna's choice means that Rabenu Tam cannot prove his principle from the Mishna. There is no proof that a Jew may benefit from *Melacha* performed by a non-Jew on his behalf when he could have received the same benefit in a permissible way.

The Poskim's ruling regarding Rabenu Tam's principle

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכה סעיף י

אינו יהודי שמילא מים לבהמתו מבור שהוא רשות היחיד, לרשות הרבים, מותר לישראל להשקות מהם בהמתו; והוא שאין הא"י מכירו, דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו; ואם מילא לצורך בהמת ישראל, אסור בכל מיני תשמיש אפילו ישראל אחר; ואם מילא מבור רשות היחיד לכרמלית, מותר לאחר שלא מילא בשבילו הגה: ויש מקילין ואומרים דאף אם הובא דרך רשות הרבים לצורך ישראל. מותר לאדם לשקות מהם הו"ל ואפשר ללך שם ולשקות (פור בשם ר"ת): ויש מתירין אף לשתולה (כל ז).

The Shulchan Aruch rules that if the water was drawn for the Jew's cattle, it may not be used by any Jew *for any purpose*. This implies that a Jew may not drink the water even if he has the theoretical ability to climb down the well and drink the water there. This seems to be negating Rabbenu Tam's principle. The Rema quotes Rabbenu Tam's principle as an alternative opinion ("yesh mekilim" - there are those who are lenient).

ולענין דינא העיקר כדעה ראשונה דהוא דעת כל הראשונים וכן משמע מהגר"א ותו"ש. ורק לצורך גדול או לצורך שבת יש לסמוך ע"ז (על דעת ר"ת) להקל. ובמוצאי שבת יש להתיר מיד בכל גווני.

The Mishna Berura rules like the majority of Poskim, Ri and the Rosh, and only employ Rabbenu Tam's principle in extenuating circumstances.

The Rema's conclusion is surprising: he says that a certain opinion not only permits use of the water drawn by the non-Jew, but permits asking the non-Jew to draw water! What is the basis of this leniency?

In order to understand this leniency quoted by the Rema, we must understand another aspect of the definition of "benefit":

יכולת להגיע לאותה תוצאה עצמה בדרך מותרת

Rabbenu Tam's principle states the following: if a benefit is attainable without a *Melacha* (even at the price of significant inconvenience), and the non-Jew performs a *Melacha* to make it more easily attainable, this benefit is not considered benefit from the actual *Melacha* (since it is attainable without it). Most Rishonim and Poskim reject this principle.

Does the ruling change if there is a permissible way of achieving the *same* result without transgressing Shabbat? Is it considered "benefit" if the non-Jew chooses to do the action in a way that is forbidden for the Jew to do, when he could have chosen a method that is permissible? The Raavyah writes:

ראבי"ה חלק א - הלכות עירובין סימן שצא

ולפי עוני דעתי נראה לי כללו של דבר לא אמרינן אמירה לגוי שבות אלא באיסורא דאורייתא ... ובדאורייתא נמי לא אמרינן אסור אלא בדבר שאי אפשר למצוא לו תקנה על ידי ישראל לעשותו, כגון להחם חמין ולתלוש מן המחובר, אבל אם אפשר, כגון הבאה ברשות הרבים, דאם יש שם מחיצה, שרי אמירה לגוי

The Raavyah rules that not only may one benefit from the *Melacha* in such a situation, but it is even permissible to request the action to be performed! The Magen Avraham rejects this leniency, and writes that such a situation is obviously forbidden:

מגן אברהם סימן שז ס"ק יב

ופשוט דאפילו דבר שיש בו היתר בשבת – אסור לומר לעכו"ם לעשותו בשבת

However, the Maharam also writes like the Raavyah:

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן רכב

ר"ת מתיר שילך גוי עם ישראל בשבת בנר דלוק בידו בכל מקום הן למשוך יין הן להוליך לחם ... כיון דליכא איסורא אלא משום מוקצה שרי להו לטלטולי מן הצד דבכלהו מוקצה דעלמא [הכי] שרי, וכיון דשרי מן הצד אי שקיל ליה [גוין] לנר בלאו מן הצד שריא דכיון דאי [בעי] ישראל מטלטל ליה מן הצד בהיתר ורואה בו אי מטלטל ליה גוי באיסור לית לן בה.

According to the Maharam, since there is permissible way for the Jew to carry the candle, he may benefit from the non-Jew's carrying, despite the non-Jew's choice of carrying it in a forbidden way. He may even ask the non-Jew to carry the candle, despite the likelihood of the non-Jew's choice of carrying it in the usual fashion, which is forbidden on Shabbat.

❖ הרחבות – דיון בקולת הראבי"ה

The Rema accepts these opinions as Halakha:

רמ"א אורח חיים הלכות שבת סימן רעו סעיף ג

ומותר לומר לא"י לילך עמו ליטול נר דלוק ככר, הואיל ואינו עושה רק טלטול הנר בעלמא.

The Magen Avraham writes that the Rema is quoting the Maharam in this ruling, but does not dispute it. The previous quote from the Magen Avraham (from סימן שז ס"ק יב) seemed to reject the Raavyah's leniency! The Pri Megadim explains this apparent contradiction:

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שז ס"ק יב

... אבל כשיש בידו לעשותה היום בהיתר, שיש בני אדם והיה יכול לעשות מחיצה, שרי לומר לעכו"ם. ויודה המ"א בזה להט"ז, כבסימן רע"ו אות י"א דאי בעי ישראל מטלטל בהיתר, אי עשה עכו"ם באיסור לית לן בה.

The Pri Megadim explains that the Magen Avraham differentiates between a theoretically permissible way of achieving a certain goal, and an actual, practical way of achieving the same goal. The Magen Avraham accepts the leniency only in the latter case, in which the desired goal can practically, and not only theoretically, be met.

What is the underlying principle of this leniency? It seems that since there are ways of achieving the goal without the transgression, the non-Jew's choice to achieve the goal by prohibited means is not considered a benefit for the Jew, but for the non-Jew! The non-Jew's choice is motivated by his *own* convenience, and is therefore not considered a transgression done on the Jew's behalf.

The Taz applies this concept in other cases:

ט"ז אורח חיים סימן רעו ס"ק ה

נ"ל אותו נר שמדלקת השפחה כדי שתדיח כלי אכילה שאכלו, לא מקרי לצורך ישראל.

The Taz says that a Jew may tell the non-Jew to wash the dishes, despite the likelihood that the non-Jew will turn on the light to do so. The Jew is only concerned with the dishes getting cleaned. In this respect, it can be stated that the non-Jew turns on the light for his own benefit, not for the Jew's. The Jew does not benefit from the *Melacha* itself; he may therefore request that the non-Jew wash the dishes, and then use the clean dishes.

Similarly, if one asks a non-Jew to wash dishes, and they could be washed in cold water, but the non-Jew chooses to wash them in hot water (heated in prohibited ways), then the Jew may still ask the non-Jew to clean the dishes as the use of hot water benefits the non-Jew, not the Jew. The Jew is only interested in the end result – which could have been achieved in a permissible way – rather than in the means of achieving the result.

The non-Jew might even choose to use the dishwasher; this too is permissible as the Jew is only concerned with the end result, not the means.

Use of the elevator where there are stairs

Another application of the Taz's principle –

ארחות שבת פרק כג סעיף נג

המתארח במלון, מותר לומר לנכרי להביא לו את סעודת השבת לחדרו שבקומה השניה, אף שיודע שהנכרי יפעיל את המעלית לצורך זה. הטעם משום שיש אפשרות להעלות את צרכי הסעודה באופן המותר על ידי עליה במדרגות, ולכן אנו אומרים שהנכרי מפעיל את המעלית לצורך עצמו. אמנם יתכן שאם החדר בקומה גבוהה מאוד באופן שהעלאת צרכי הסעודה במדרגות היא פעולה שאינה סבירה, אין היתר לומר לו בסתמא להביא לו את צרכי הסעודה, משום שזה נחשב כאמירה מפורשת לעשות זאת במעלית.

The Jew may request that his food be brought up to a high floor. The non-Jew will probably use the elevator, but, as the Taz holds, the use of the elevator is intended for the non-Jew's convenience, and has no bearing on the Jew's request.

(In contrast, may a Jew ask a non-Jew to wash his clothing for him? One might think that the choice of the non-Jew's use of the washing machine is for his own convenience. But this is a mistake; there is no permissible method of washing clothing on Shabbat without transgressing מלבן. Therefore, the request itself is not allowed).

❖ הרחבות – דיון בהיתר השפחה להדליק נר כדי להדיח כלים

In summary, we have discussed three views:

1. Rabbenu Tam's principle: if there is any Halakhic way for the Jew to enjoy what the non-Jew's *Melacha* provided, the Jew may benefit from it, despite the inefficiency of the method the Jew would have to adopt in order to achieve that benefit.

Most Poskim reject this leniency, and only employ it in extenuating circumstances.

2. Raavyah and Maharam write that the Jew may request an outcome that can be achieved in a permissible manner, despite the likelihood that the non-Jew will choose a more convenient method that does transgress a *Melacha*.

The Magen Avraham limits this leniency to cases in which achieving the outcome is feasible. If there is a theoretical way, but it is entirely impractical, then benefitting from the outcome will be prohibited.

The underlying principle behind this leniency is that the choice of performing *Melacha* is for the non-Jew's convenience, not the Jew's. This idea is expanded in the following principle:

3. The Taz says that a Jew can request an outcome that can be achieved in a permissible way, despite the probability that the non-Jew will choose to do a *Melacha* in order to help him achieve the desired goal, since his choice is not intended for the Jew's benefit, but for his own. Therefore, not only may the Jew benefit from the outcome, he may even request it directly.

As we have seen, this principle may be further extended to the use of hot water, a dishwasher, or an elevator. As long as the non-Jew's choice is for his own convenience, and does not affect the Jew's requested outcome, the Jew may ask the non-Jew for this outcome.

Back to the Rema

The disagreement between the Shulchan Aruch and the Rema regarding whether Rabbenu Tam's principle may be utilized, was quoted earlier:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכה סעיף י

אינו יהודי שמילא מים לבהמתו מבור שהוא רשות היחיד, לרשות הרבים, מותר לישראל להשקות מהם בהמתו; והוא שאין הא"י מכירו, דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו; ואם מילא לצורך בהמת ישראל, אסור בכל מיני תשמיש אפילו ישראל אחר; ואם מילא מבור רשות היחיד לכרמלית, מותר לאחר שלא מילא בשבילו הגה: ויש מקילין ואומרים דאף אם הוצא דרך רשות הרבים לצורך ישראל, מותר לאדם לשתות מהם הואיל ואפשר ליתן שם ולשתות (טור בשם ר"ת): ויש מתייבין אף לכתחלה (כל"ו).

The Rema concludes with the Colbo's opinion, who says that not only may one benefit from the water brought by the non-Jew, but one may even ask the non-Jew to bring water through the *Reshut HaRabim*. The Poskim write that this leniency is questionable, and, furthermore, its source is not clear:

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכה ס"ק כה

חפשתי בכל בו ולא מצאתי זה, וגם בדרכי משה לא כתב מקום מוצאו, וגם בתשובת מהרי"ל סי' קט"ז כי דר"ת לא התיר אלא דייעבד אבל לכתחלה אסור, וכ"כ המאור.

ערוך השולחן אורח חיים סימן שכה סעיף כה

ודבריו [של הרמ"א] אינם מובנים כלל, דהא אפילו לדיעה זו אין ההיתר אלא כשהא"י הביא מעצמו דאז אין איסור על הישראל כיון שלא היה צריך לזה כמ"ש, אבל לומר לכתחלה להא"י שיביא לו מי התיר זה. וגם בספרו דרכי משה כתב בעצמו כן ע"ש.

The Aruch HaShulchan therefore writes that the idea behind this leniency is Maharam's leniency, not Rabbenu Tam's!

ונראה לי דכיון בכאן לדברי הגהות מיימוני [פ"י אות ה'] שכתב דר"ת התיר לומר לכותי תביא נר הדולק, דזהו רק איסור מוקצה ובטלטול מן הצד היה יכול הישראל בעצמו לעשות, וכיון שיש צד היתר לישראל עצמו לא חיישינן אם

הא"י עשה על צד האסור ע"ש. ואם כן הכא נמי, כיון שיש צד היתר לישראל שילך לשם וישתה, לא חיישינן אם הא"י עושה על צד האיסור באיסור דרבנן

The Aruch HaShulchan explains that the basis for the Rema's leniency is the fact that the Jew could have achieved the same result without violating any prohibition. The non-Jew's choice of violating a *Melacha* is his own choice, and therefore use of the outcome is permitted.

❖ הרחבות – תשובת "במראה הבזק" בעניין מעלית בשבת

תוספת הנאה

Additional light

ספר התרומה הלכות שבת סימן רנב

ואם נר אחד דלוק בשבת ועכו"ם הדליק בשבת הרבה נרות או נתן באש עצים הרבה מותר לישראל ליהנות מהן, כיון שמתחלה היה יכול ליהנות קצת מן הנר או מן האש

This quote from Sefer HaTerumah extends our definition of 'benefit' (as it applies to this Halakha). If the room is duly lit, then additional light is not considered a new benefit, but rather an extension of the current light. His opinion is accepted by all the Poskim:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעו סעיף ז

אם יש נר בבית ישראל, ובא א"י והדליק נר אחר, מותר להשתמש לאורו בעוד נר ראשון דולק, אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני

Since the Jew had light to begin with, the light the non-Jew added didn't create a new benefit, despite adding to it and making it more convenient for use. Therefore, it follows that the Jew may only use the light as long as the original light is on. Once the original light no longer lights the room, there is no longer any justification to permit benefitting from the *Melacha* performed by the non-Jew.

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן ה

מה שכתב בסימן רע"ו סעיף ד שאם יש נר בבית ישראל ובא עכו"ם והדליק נר אחר דמותר להשתמש אף על גב שנהנה ודאי מגודל האור, משום הך טעמא דגם בתחילה היה יכול להשתמש בדוחק לאור הנר הראשון.

משנה ברורה סימן רעו ס"ק לב

רצונו לומר - אף דעתה על ידי הנר הזה שהדליק בשביל ישראל נתגדל האור יותר, אפילו הכי מותר. ומיירי כשהיה יכול מתחלה במקום הזה על כל פנים ליהנות קצת לאור הנר הראשון ולכן שרי, ובלאו הכי אסור

The Jew is allowed to benefit from the additional light. But is he required to try to stop a non-Jew before lighting the light?

נשמת אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל סב

מדברי כולם נשמע דלהרבות אין צריך למחות.

The obligation of protesting the non-Jew's *Melacha* does not apply if the *Melacha* only enhances the existing use.

The Poskim apply this definition of 'benefit' in many cases -

Refining the wick

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שז ס"ק לא

לומר 'איני יכול לקרות לאור הנר', שיש בו פחם ושפחה מבינה, דשרי, דלאו הנאה כל כך, דמכל מקום יוכל קצת לקרות, ואין אומר דבר

The Pri Megadim says that if the wick requires refinement in order to burn better, one may hint that this is required, but only if the current light is sufficient for minimal reading.

❖ הרחבות – קולא נוספת בעניין ייפוי הנר

Heating up warm food

ספר אור זרוע חלק ב - הלכות ערב שבת סימן ח

ראיתי בצרפת בית מורי רבי יהודא ברבי יצחק שפעמים מ(ת)קררים צלני"ט (חמין) שלהם, דהיינו טמון, ובשבת, טרם עת האוכל, מדליקין העבדים אש סמוך לקדרות כדי שיתחממו בטוב, ויש שמסלקין אותם ונותנים אותם סמוך לאש. ומפרשים להיתר מפני שאין לחוש לאוסרו, דמסתמא חמין הן קצת קרוב להיד סולדת וכשמוסיפים להם חום מותר שהרי גם בישול אין להם, ואפילו יתקררו הרבה אין לאוסרו שגם כונתן בעבורם הן ובחופות רגילים לעשות כן עבדיהם ואין איש נמנע מלאוכלן, וגם ר"ת זצ"ל ושאר גדולי הדור כולם מתירין. מיהו נכון וראוי שלא לנהוג כן משום דאוושא מילתא ואיכא זילותא דשבתא וכל מדינה דלא שכיחי בה רבנן ראוי לאסור עליהם דבר זה.

The Or Zarua recounts a practice that was common in his time. People allowed non-Jews to warm up food that had not yet completely cooled off, even though the Jews benefitted from the additional heat. The justification for this leniency was that, since the food was warm enough to eat, heating it further merely improves the existing situation, which is permitted.

However, The Rema rules:

רמ"א בשולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנג סעיף ה

אסור לומר לאינו יהודי להחם הקדירה אם נלטנן: ואם עשה כן. אסור לאכלו אפילו זוגן. אמנם אם לא נלטנן כל כך שעדיין ראויים לאכול. אם חממו אותו האיש יהודים, מותרין לאכול

The Rema rules that it is only permitted to eat the heated food if one did not ask the non-Jew to warm it up. This is similar to what we saw earlier: that one need not leave one's house if a non-Jew lights a candle, there, unless the Jew actually asked the non-Jew to do so. If one did not ask the non-Jew to heat up the food, then it is merely considered an enhancement or improvement of an existing situation, and is therefore permitted.

Polished shoes**ניקיון בגדים****תפארת ישראל כלכלת השבת כללי ל"ט מלאכות**

המצחצח מנעלים ע"י (וויקסען) חייב משום ממרח. ולפיכך אפילו על ידי עובד כוכבים אסור, ואפילו עשה כן עובד כוכבים מעצמו לצורך ישראל – אסור למוצאי שבת בכדי שיעשה, ככל מלאכה דאורייתא שעשה העובד כוכבים לצורך ישראל.

The Mishna Berura (Siman 327 Seif Katan 16) follows the Tifferet Yisrael's opinion, and rules that a Jew may not wear shoes that were polished by a non-Jew on Shabbat. But the Magen Avraham limits this prohibition:

מגן אברהם סימן רנב ס"ק יג

נראה לי דאם היה המנעל מתוקן מערב שבת, רק שתקנו והחליקו בשבת – שרי, דהא היה יכול ללבושו בלאו הכי

According to the Magen Avraham, as long as the shoes were wearable before Shabbat, then one may use them. Rav Ovadia defines this position:

שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן כח אות יד

נראה שכל שהיו המנעלים ראויים ללבישה גם בלי הצחצוח במשחת נעליים אין לאסורם בלבישה, ואפילו בשבת עצמו, דלא אהנו מעשיו כל כך... ושוב ראיתי בשו"ת תשורת שי (סי' קנב) שהעיר גם כן דהכי נמי לא חשיבא הנאה כל כך, כיון שאפשר ללבושם בלא זה

The discussion is regarding the benefit of wearing shoes. The Mishna Berura was referring to shoes that were unwearable prior to the polishing. The polishing rendered the shoes wearable, so benefitting from that *Melacha* is prohibited. However, according to the Magen Avraham and Rav Ovadia, if the shoe was wearable prior to the polishing, then the polishing has only improved the current permitted use, and in such a case, the shoes may be worn.

Heat and Air conditioning

A room always has a certain temperature; the function of heating or air conditioning is to change the existing temperature. If a non-Jew turns on heating or air conditioning in a room, his *Melacha* does not create a new room ... it has merely made the room more comfortable. According to the criterion

we are discussing, this should be defined as an enhancement or improvement to an existing permissible state. However, that is not the case according to the following sources:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן מז

ובדבר כשנעשה יום חם מאד בשבת אם מותר לספר להנכרי שהוא חם מאד בחדר זה כדי שהנכרי שרוצה בטובתו יפתח את מזגן האויר (עיר-קאנדישענער) בעצמו, כמו שמותר לומר לנכרי שהנר אינו מאיר יפה כדי שהנכרי הרוצה בטובתו יסיר הפחם שבראש הנר כדאיתא במ"ב סימן ש"ז ס"ק ע"ו, ומסיק דאין לאסור מטעם שנהנה ממלאכה שעשה הנכרי בשבילו משום דאין זה הנאה כל כך דגם מקודם היה יכול ע"פ הדחק לקרות לאורו. דהרי גם הכא אפשר לו לישב בשעת הדחק גם כשהוא חם. פשוט וברור שאסור¹, דהא בכל הנאה ממעשה הנכרי אפשר לו גם בלא זה, אף כשמבשל עבורו דודאי יכול להיות גם בלא אכילת דבר שבישל בעדו, וכן יכול האדם להיות איזה שעות בחדר קר, ומכל מקום היה אסור. והטעם, דעל כל פנים הא הנאה זו דאכילת דבר המבושל, והנאת החימום, הא לא היה לו אף בשעת הדחק אי לאו מלאכת הנכרי בשבת עבורו, שזה אסור, וכמו כן הנאה זו דלא יסבול החום הרי לא יהיה לו אף בשעת הדחק הנאה זו שלכן אסור. ולא דמי לקריאה, שדבר זה דקריאה היה יכול גם בלא מלאכת הנכרי אף שהיה בדוחק ובקושי, שלכן נמצא שלא היה לו כלום ממעשה הנכרי בתועלת הקריאה שהיה להישראל.

Rav Feinstein teaches us that the benefit here is not defined as the ability to use the room, but rather the benefit of air conditioning, of feeling cool. If this benefit will not exist without the *Melacha* of turning on the air conditioner, it is therefore forbidden to benefit from it.

Rav Shlomo Zalman Auerbach writes something similar regarding heat:

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן ה

ולענין מדורה נראה שאם היה תנור בבית והעכו"ם רק הגדיל את האש אפשר דחשיב כנר נוסף ומותר להתחמם כנגדו, אבל אם לא היה כלל תנור אף על גב שאפשר לישב בבית גם בלי תנור מ"מ אם עכו"ם הסיק עבורו תנור אסור להתקרב אליו כדי להתחמם כנגדו. ומה שבלא"ה היה יכול לישב בקור הרי זה דומה למה שבלא"ה הי' יכול להמנע ולא לאכול כלל דמ"מ אסור לאכול מה שעכו"ם בישל עבור ישראל. ולא דמי לפעולה שאפשר לעשותה בחושך שכתב הא"ר דשרי, דשאני התם שאותה הפעולה היה עושה בלא"ה משא"כ החימום הרי לא היה כלל מקודם.

Why are the Poskim not lenient in this case? The air conditioning has two benefits: making the room more comfortable, and cooling those who enter the room from the outdoor heat. These Poskim were concerned with the latter benefit, which did not exist until the air conditioner was turned on, and is therefore prohibited. But if people are sitting in the room, and the air-conditioning only makes the room more pleasant, this would be considered improvement of a preexisting state, and would be permissible.

ביטול מצב קיים

We learned in the first shiur that the Mishna in Shabbat 121a permits allowing a non-Jew to extinguish a fire, even though this benefits the Jew.

Tosafot asks why one is allowed to benefit in such a situation, he writes:

תוספות מסכת שבת דף קכב עמוד א

ואם בשביל ישראל אסור - לא דמי להא דאמר לעיל "נכרי שבא לכבות, אין אומרים לו 'כבה' ויאל תכבה', והכא אסור כשעושה בשביל ישראל. דכי אמרינן דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד, הנ"מ בכיבוי וכיוצא בו, שאין ישראל נהנה במעשה הנכרי. אבל הכא, שגוף ישראל נהנה במעשה של נכרי, לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד, הואיל והנכרי מתכוין להנאתו. כך פירש רבינו שמשון הזקן.

Rabbenu Shimshon HaZaken explains that in the case of extinguishing, the Jew does not receive any current physical benefit from the *Melacha*. The items were there all along at the Jew's disposal. The non-Jew has only averted potential harm, not added a benefit that did not exist before the *Melacha* was performed. The Poskim applied this principle in many cases:

שרגא המאיר חלק ד סימן קי"ז

דעת תוספות דמכיוון דמתניתין סתמא קאמר ... נראה דהך דינא מיירי בכל גוונא, ואין חילוק בזה בכל מין כיבוי.... הנה מפורש דאין לחלק בין דלקה לשאר כיבוי, וגם בשאר מיני כיבוי

¹ It is important to note that we are bringing this response of the Igrot Moshe to learn the principle that he is teaching us. Regarding the specific issue of having a non-Jew turn on an air conditioner when it is very hot, there are Poskim who permit it, just like it is permitted to have a non-Jew heat up a room when it is very cold (Shulchan Aruch Siman 276 Seif 5). We will discuss this further in Shiur 4.

The Sheraga HaMeir deduced from Tosafot that one need not object, and one may benefit, from a non-Jew who turns a light *out* on Shabbat, since it is not defined as 'benefitting'.

מלכים אמניך פרק ד סעיף ז

הסיע יולדת לבית החולים בשבת והשאיר מנוע פועל, מותר לומר לנכרי "כל המכבה אינו מפסיד"²

As we saw, it is forbidden to ask a non-Jew to extinguish, but since extinguishing is not considered a physical benefit, one may hint to him to do so, and benefit from his action.

שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק לא סע' א

מותר לומר לנכרי, אחרי שפתח את המקרר והנורה שבו נדלקה, שאם יסגור את המקרר מבלי להוציא את הנורה תחילה, או לנתקה, לא יוכל היהודי שוב לפתוח אותו (כלומר בלשון סיפור הצורך בעשיית המלאכה), והנכרי יבין מה עליו לעשות.

Here, one does not want the non-Jew to do something on his behalf in a positive sense. He wishes to be able to open the refrigerator again, without 'benefitting' from the light. In order to achieve this benefit. he needs the light to be removed.

Since the non-Jew will merely be removing an impediment, hinting is permitted.

רבנות-
סימן רע"ו.

שכ"ה סעיפים ו, ז, י"א-י"ג

Summary

Not obligated to vacate, but obligated to Object

The Mishna rules that a Jew may not benefit from *Melacha* performed by a non-Jew for his benefit. Rabbi Yonah in the Yerushalmi says that this does not mean that a Jew is required to vacate his home in order to avoid enjoying the benefits of the *Melacha*. The Tur quotes this as Halakha.

The Colbo explains that the idea behind this leniency is that it cannot be that a person will be obligated to vacate his home when he was unable to prevent the non-Jew's actions. The implication of this explanation is that the Jew may not passively allow the non-Jew to perform the *Melacha*. If he can, he must insist that the non-Jew does not perform the *Melacha*.

The Shemirat Shabbat Ke'Hilkhata sums this up, differentiating among three situations –

1. If the Jew requested the *Melacha* to be performed, he may not benefit from the *Melacha*, to the extent that he may have to leave his home to avoid that benefit.
2. If the non-Jew is performing the *Melacha* for the Jew of his own volition, the Jew is required to protest the act. If he remained passive, he is not required to leave his home, but he may not actively benefit from the *Melacha*.
3. If the Jew protested the non-Jew's actions, and the non-Jew performed the *Melacha* despite this protest, then the Jew may use and benefit from the *Melacha*.

A benefit that is otherwise attainable

Rabbenu Tam's principle: if there was any Halakhic way for the Jew to benefit from what the non-Jew's *Melacha* provided, then the Jew may benefit from it, despite the inefficiency of the method the Jew would have to adopt in order to achieve that benefit.

Most Poskim reject this leniency, and only employ it in extenuating circumstances.

² He is discussing a situation where there is an arrangement for a non-Jew to turn off the car. If there is no such arrangement, and there is a danger in leaving the car running, one may turn it off *b'shinui*, in an unusual way.

The non-Jew's choice of achieving the desired goal using a *Melacha*

Raavyah and Maharam write that the Jew may request an outcome that can be achieved in a permissible manner, despite the likelihood that the non-Jew will choose a more convenient method that does transgress a *Melacha*.

The Magen Avraham limits this leniency to cases in which achieving the outcome through halachic means is feasible. If there is a theoretical way, but it is entirely impractical, then this leniency does not apply.

The underlying principle behind this leniency is that the choice of performing *Melacha* is for the non-Jew's convenience, not the Jew's. This idea is expanded in the following example:

The Taz applies The Raavyah's concept, allowing the request of dishes being washed, despite the washroom being dark, since the light was lit by the non-Jew at his own volition.

Additional Benefit

The Shulchan Aruch rules like the Sefer HaTeruma, who permits benefitting from *Melacha* of a non-Jew that merely increases an existing benefit. The Poskim (Mishna Berura, Shulchan Aruch HaRav) learn from here that whenever the non-Jew's *Melacha* merely increases an existing benefit (such as when he lights additional lights, or heats up food that was already warm enough to eat, etc.), then it is permitted to benefit from it.

In the last three Shiurim we defined and examined the scope of the prohibition of asking a non-Jew to do Melacha, and whether we could benefit from his Melacha. So far, the leniencies stemmed from the nature of the prohibition, and understanding what is and what is not considered "benefit" in this context. In the next couple of Shiurim, we will learn that Chazal made certain exceptions to these prohibitions ... describing specific situations whereby instructions or benefits are seemingly prohibited, but Chazal nevertheless permitted them, for various reasons. situations of instructing or benefitting that fit the definitions of the prohibition, and therefore should have been prohibited, but Chazal- nevertheless permitted, for various reasons.

info@eretzhemdah.org